

Vašků, Vladimír

Konfirmace privilegií městečka Polešovic v 18. století

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1981, vol. 30, iss. C28, pp. [143]-155

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102384>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VLADIMÍR VAŠKŮ

KONFIRMACE PRIVILEGIÍ MĚSTEČKA POLEŠOVIC V 18. STOLETÍ

Když profesor František Jordán posuzoval před časem rukopis mé rozpravy o panovnických konfirmacích pro moravské kláštery v 18. století,¹ zaujala jej zmínka o tom, že mezi archiváliemi vzešlými z konfirmačního řízení u moravských zemských úřadů té doby se kromě agendy týkající se klášterů nachází množství spisových konvolutů zachycujících jednání o potvrzení privilegií moravských měst a městeček. Požádal mě proto, abych mu zjistil, zda se takové písemnosti dochovaly i pro jeho rodnou obec Polešovice u Uherského Hradiště. Poté co jsem mu dal kladnou odpověď, vyslovil naději, že někdy později bude moci využít těchto písemností k sepsání příspěvku k dějinám svého rodiště. Neúprosný osud však jeho předsevzetí zmařil, a proto jsem se rozhodl zpracovat příspěvek sám a věnovat jej památce profesora Jordána.

* * *

Z rozhodnutí císaře Karla VI. byla na Moravě počátkem třicátých let 18. století zahájena hromadná revize listinných privilegií s cílem anulovat privilegia zastaralá, neodpovídající současnému právnímu řádu, a potvrdit naopak ta privilegia, proti jejichž dalšímu užívání nebyly z hlediska zájmů panovníka a státu, popř. třetích osob, žádné námítky.² Držitelé privilegií byli v červenci roku 1731 vyzváni, aby ve stanovené lhůtě (původně do šesti měsíců, po prodloužení lhůty do jednoho roku) požádali panovníka o potvrzení svých listin. Připojena byla pohružka, že privilegia, která předložena nebudou, pozbudou eo ipso další platnosti. Původně se celá akce měla týkat jen privilegií vyšších stavů (šlechty, duchovenstva a krá-

¹ V. Vašků, *Panovnické konfirmace pro moravské kláštery v 18. století (Novověké revize středověkých a raně novověkých listin)*, Spisy filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně, v tisku.

² Prvopočátky této akce, resp. pokusy o ni, jsou však starší; viz o tom blíže v úvodu mé práce *Panovnické konfirmace*. Tamže viz podrobněji i o zamýšleném účelu a skutečném efektu revizně-konfirmačního řízení, o úředním postupu při něm a o jeho diplomatických aspektech.

lovských měst). Protože však o konfirmace začala projevovat spontánní zájem i poddanská města a městečka, dovolil panovník i těmto držitelům privilegií žádat o konfirmace, avšak s podmínkou, že poddanské obce získají k tomu předběžný souhlas svých vrchností.³

A tak se mezi desítkami jiných konfirmačních žádostí, adresovaných císaři Karlu VI. a předložených v České dvorské kanceláři ve Vídni, objevila 13. března 1732 i ponížená, česky psaná suplika purkmistra, rychtáře, rady a celé obce poddanského městečka Polešovic, náležejícího tehdy cisterciáckému klášteru na Velehradě.⁴ Polešovičti v ní především žádali o potvrzení následujících listin, jejichž texty jsou k suplice přiloženy v ověřených opisech:⁵

A. 1595 dubna 3. Praha. Rudolf II. konfirmuje registově⁶ poddaným ze vsi Polešovic tři listiny udělené jim jejich vrchností — velehradským klášterem — 26. března 1507, 29. června 1545 a 31. března 1590.⁷ Kromě toho povyšuje — na žádost velehradského opata — Polešovice na městečko, uděluje jim znak,⁸ jehož mají užívat na své pečeti při pečeti zeleným voskem, a dává jim právo konat dva výroční trhy — na den sv. Petra a Pavla (tj. 29. června) a na den Obrácení sv. Pavla (tj. 25. ledna) — a jeden týdenní trh (každé úterý).

B. 1596 dubna 8. Praha. Taxátor, expeditor a registrátor České dvorské kanceláře dosvědčují, že purkmistr a konšel městečka Polešovic předložili v souvislosti s žádostí o konfirmaci svých privilegií tři listiny a že zkolacionované opisy

³ Zájem poddanských měst a městeček nápadně kontrastuje s vlažným postojem příslušníků vyšších stavů, např. klášterů, z nichž některé musely být panovníkem a ústředními úřady k podání žádostí o konfirmace přímo donucovány. (Srov. V. Vašků, l. c., úvod.) Poddanské obce se zřejmě domnívaly, že udělením panovnícké konfirmace získají prostředek k posílení svého postavení vůči vrchnosti. Naproti tomu příslušníci vyšších stavů — kromě jiných příčin nezájmu o konfirmace — pohlíželi na celou akci spíše s rozpaky, ne-li přímo s obavami, a to vzhledem k zastaralosti a praktické nepoužitelnosti řady svých listin.

⁴ Základním pramenem informací o revizně-konfirmačním řízení týkajícím se Polešovic je konvolut označený signaturou P 179 a uložený dnes ve fondu B 1 (Gubernium) Státního oblastního archivu v Brně (dále cituji: StOAB). Je v něm shromážděno přes 150 nečíslovaných folií písemností pocházejících z registry moravského královského tribunálu a moravského zemského gubernia. Vzhledem k tomu, že tyto instituce zaujímaly, jak poznáme, v celém řízení klíčové postavení, obsahuje konvolut vedle konceptů tribunálních a guberniálních písemností i originály, popř. opisy písemností vzniklých v průběhu řízení u ústředních úřadů dvorských i u krajských a jiných institucí. Převážná většina písemností je psána německy, pouze některé písemnosti z doby Karla VI. (ale ne všechny) jsou české. Časový rozsah konvolutu zahrnuje léta 1732—1783. — Pro období do r. 1747 mají doplňující význam písemnosti České dvorské kanceláře, uložené dnes ve Státním ústředním archivu v Praze (fond ČDK, část kartónu 583); jde vesměs o písemnosti, které se v jiné formě nacházejí i v brněnském guberniálním konvolutu P 179.

⁵ Vidimační formule pochází od guardiána a dvou dalších hodnostářů minoritského konventu v Uh. Hradišti a je datována u opisu připojeného jako příloha A 19. února 1732, u opisu připojeného jako příloha B 29. února 1732. V konvolutu P 179 se však dnes nacházejí jen prosté opisy těchto ověřených opisů. I vlastní suplika je v konvolutu pouze v prostém opise. Originály supliky a příloh, předložené u vídeňského dvora a pak postoupené k posouzení do Brna, byly totiž po vyřízení záležitosti vráceny z Brna do Vídně, a moravský tribunál si pro svou evidenci ponechal v registratuře jen opisy.

⁶ Pojem registové konfirmace je vysvětlen v úvodu mé práce *Panovnícké konfirmace*.

⁷ Regesty těchto tří listin viz níže sub B.

⁸ Znak je podrobně popsán a v originále listiny vymalován. Srov. *Znaky a pečeti jihomoravských měst a městeček*, Brno 1979, s. 310 a tab. XVIII.

těchto listin jsou uloženy v registratuře České dvorské kanceláře; zároveň inserují jejich texty.⁹

1. 1507 března 26. Velehrad. Velehradský klášter dává svým polešovickým poddaným do užívání a k znovuobdělání Kamennou a Starou Horku „a některé achtele [bývalých vinic], kteréž od dávných časuov opuštěné a nedělané byly“, a to za určitý (v textu listiny diferencovaně stanovený) plat a za jistých (v listině blíže určených) podmínek.

2. 1545 června 29. Velehrad. Velehradský klášter se vzdává práva odúmrti v Polešovicích za roční plat 12 zlatých moravských a za určitých (v textu listiny vypočítaných) podmínek.

3. 1590 března 31. Velehrad. Velehradský klášter potvrzuje Polešovickým práva obsažená v listinách z let 1507 a 1545 (viz výše sub 1 a 2) a za zvýšení dosavadních poddanských platů o 130 zlatých ročně jim uděluje další (v textu listiny vyjmenované) výsady; zejména je osvobozuje od robot, s výjimkou čtyř (v listině jménem uvedených) poddaných, kteří jako držitelé gruntů přísluší robotami k polešovické faře; od ostatních poddaných si klášter vymíňuje roboty pouze pro případ, „když by koli z dopuštění Božího nějaká potřeba kostela a klášteru tomuto nastala anebo sice když by se koli kostel neb klášter stavěl“.¹⁰

K opisům listin připojili Polešovičtí ještě další přílohu (datovanou 2. března 1732 a označenou písmenem C), kterou pokládali za vrchnostenský souhlas,¹¹ která však ve skutečnosti je pouhou atestací, v níž tehdejší velehradský opat Josef Malý dosvědčuje, že poddaní městečka Polešovic řádně ohlásili vrchnosti, že hodlají požádat panovníka o konfirmaci svých privilegií.¹²

Polešovičtí poddaní se však neomezili jen na žádost o potvrzení svých starších listin. Využili této příležitosti k tomu, aby si vymohli ještě další výsadu. Do závěru suppliky totiž vložili prosbu, aby jim panovník kromě dosavadních dvou výročních trhů, udělených Rudolfem II., dovolil konat ještě třetí „jarmark“, a to na druhé pondělí po sv. Václavu (tj. po 28. září).

V České dvorské kanceláři zůstala pak suplika ležet rok a devět měsíců.¹³ Stejně jako i v jiných případech v době Karla VI., ani tentokrát ústřední státní úřady nespěchaly s vyřizováním agendy, a zejména se vůbec nenutily k vyššímu tempu tehdy, šlo-li o vyřizování záležitostí, které byly v zájmu poddaných. Teprve 17. prosince 1733 je datován re-

⁹ Důvod, který vedl Polešovické k tomu, aby si vyžádali toto osvědčení, uvádí *Listinář Selského archivu II* (Olomouc-Popovice 1907—1902 a 1913), s. 267, poznámka.

¹⁰ Ze všech předložených listin se dnes, aspoň pokud je známo, dochovaly v originále pouze listina Rudolfa II. z r. 1595 (Okresní archiv v Uh. Hradišti, fond Archiv městečka Polešovic; za informací děkuji řediteli Okresního archivu dr. Jiřímu Čoupkovi) a listina velehradského kláštera z r. 1507 (StOAB, fond E 7, sign. G 55). Část textu listiny Rudolfovy je citována v publikaci *Znaky a pečeti* (viz výše pozn. 8), s. 310. Plné texty ostatních listin jsou otištěny „z knihy Helfenštejnské“ v *Listináři Selského archivu II*, a to pod č. 331 (listina z r. 1507), 332 (listina z r. 1545), 546 (listina z r. 1590) a 547 (listina z r. 1596 — v *Listináři* jako součást vidimusu města Kyjova z r. 1601). Jazykově jsou všechny předložené listiny české.

¹¹ Chceme-li citovat slova suppliky zcela přesně, tedy za „od naší nynější vrchnosti dovolení“.

¹² Rozdílné chápání charakteru této písemnosti způsobilo pak v průběhu řízení, jak poznáme, jisté komplikace.

¹³ Ze byla suplika předložena, jak jsme výše uvedli, 13. března 1732, vyplývá z tzv. presentata (presentačního data), poznamenaného na suppliku v České dvorské kanceláři. Vlastní (vydavatelské) datum suppliky nemá (absence vydavatelského data byla v písemnostech tohoto typu v 18. století běžná).

skript, jímž byla suplika postoupena moravskému královskému tribunálu k posouzení a vypracování dobrozdání. Do Brna reskript došel až 28. února 1734.¹⁴

Tribunál projednal záležitost hned následujícího dne — 1. března 1734. Rozhodl se — v duchu pokynu obsaženého v reskriptu — vyžádat si nejprve předběžná vyjádření jednak od velehradského opata, jednak od hejtmanů kraje brněnského, uherskohradištského, olomouckého a přerovského.¹⁵ Úkolem velehradského opata bylo zaujmout stanovisko ke všem bodům polešovické supliky, kdežto krajští hejtmané měli hlavně zjistit, zda „obyvatelé“ v okruhu čtyř mil od Polešovic nemají námítky proti tomu, aby byl Polešovicím udělen další (třetí) výroční trh.¹⁶

První odpověděl olomoucký krajský hejtman. 1. května 1734¹⁷ sdělil tribunálu, že v jeho obvodu nemá proti třetímu polešovickému jarmarku nikdo žádné námítky.

Další odpověď, datovaná 6. května a presentovaná u tribunálu 27. května 1734, došla od hejtmana kraje přerovského. Je k ní přiloženo „psaní města Holešova“ z 29. dubna 1734, v němž purkmistr a rada tvrdí krajskému hejtmanovi, že třetí polešovický jarmark, který by se měl podle polešovické žádosti konat na druhé pondělí po sv. Václavu, by způsobil újmu Holešovu, protože na týž den připadá už dosavadní jarmark holešovský. Zajímavá je v holešovském podání poznámka, že v *německém* brněnském titulárním kalendáři je sice uvedeno, že holešovský jarmark se koná v pondělí po sv. Václavu (bez údaje o tom, o kolikáté pondělí po tomto svátku jde), ale to prý je jen chyba tisku, neboť v *českém* brněnském titulárním kalendáři je správně uveden *druhý* pondělek.¹⁸

¹⁴ Interval mezi datem reskriptu (17. prosince 1733) a presentací u tribunálu (28. února 1734) ovšem neznamená, že by snad doprava písemností z Vídně do Brna trvala tak dlouho. Datum panovníckých písemností totiž neoznačuje den odeslání, nýbrž den, kdy bylo meritorně rozhodnuto, že písemnost má být vyhotovena. Často pak uplynula ještě dlouhá doba (týdny, měsíce, někdy i roky), než se přikročilo k fyzickému vyhotovení písemnosti (napsání konceptu, čístopisu, podepsání, zpečetění atd.) a k jejímu expedování.

¹⁵ „... abyste po vyrozumění míst náležitých nad tou poslušnou žádostí nám dobré mínění a zdání k ruce královské kanceláře naší české vyjeviti nepomíjeli.“ (P 179)

¹⁶ „Obyvateli“ byla, jak vyplývá z dalšího výkladu, míněna především města a městečka, a z vyšších stavů zřejmě ti, kdož měli v daném okruhu své statky. Zjišťování stanoviska „obyvatel“ se mělo dát formou tzv. „poselních rejstříků“ (německy nazývaných „Botenregister“). Krajští hejtmané dali vyhotovit své patenty, opatřili je příslušnými přílohami (opisy tribunální dekretální misivy, panovníkova reskriptu a polešovické žádosti) a vyzvali v nich obyvatele k zaujetí stanoviska. Tyto patenty roznášeli krajští poslové, kteří měli s sebou poselní rejstříky (několik svázaných listů s předem poznamenanými jmény jednotlivých lokalit); zástupci měst a městeček, popř. jiných „obyvatel“ zapsali do rejstříků stručně své stanovisko a připojili datum, podpis, popř. pečeť. V několika případech jsou v rejstřících jen odkazy na další písemnosti, a to tehdy, když některý „obyvatel“ hodlal vyjádřit své mínění obsírněji. Vyplněné poselní rejstříky pak krajští hejtmané přikládali ke svým zprávám pro tribunál.

¹⁷ U tribunálu byla odpověď olomouckého krajského hejtmana presentována 2. května téhož roku.

¹⁸ Města Kroměříž a Hulín, jejichž stanovisko bylo rovněž zjišťováno, neměla proti novému polešovickému jarmarku, jak vyplývá z poselních rejstříků, žádné námítky. Na místě vyhrazené v rejstříku Holešovu je uveden odkaz na protestní dopis (o němž jsme již pojednali výše): „Stadt Holeschau. Praes. den 24. April

S námitkami proti novému jarmarku v Polešovicích se setkal i hejtman kraje hradištského, a to přímo v Uherském Hradišti. V dopise, který dostal už počátkem srpna 1735, ale který bez jakéhokoli vysvětlení nebo omluvy předal moravskému tribunálu téměř až po dvou letech (v květnu 1737),¹⁹ vyslovili představitelé tohoto královského města nejslavnostnější protest („feierlichst protestiren“) proti novému jarmarku a zároveň prosbu, aby se krajský hejtman přičinil o odmítnutí polešovické žádosti. Dosud prý se řemeslníci — uvádějí purkmistr a konšelé na zdůvodnění svého protestu — usazují v královských a jiných městech proto, že v městečkách se jarmarky konají zřídka nebo vůbec ne. Kdyby se však jarmarky staly i v městečkách tak častými jako v městech, pak by prý mnozí řemeslníci raději přesídlili do městeček, neboť v nich je snadnější obživa a také se v nich neplatí pивní a vinný ták. To by prý vedlo k vylidnění („Depopulirung“) královských měst a v důsledku toho — jak Hradištsští dodávají ve snaze spojit zájmy města se zájmy státu — i ke zkrácení příjmů plynoucích do císařské pokladny z pивního a vinného tátu.²⁰

Jako poslední z vyzvaných krajských úředníků dodal hlášení tribunálu představitel kraje brněnského, a to — podle presentata — až 9. srpna 1737. Autorem zprávy je zástupce („substitut“) krajského hejtmána, který jménem svého šéfa zdůvodnil pozdní odpověď tím, že nařízené šetření bylo sice provedeno — jak je prý patrné z příslušných akt — již za předchozího krajského hejtmána, protože však poselní rejstříky, které z šetření vzešly, nejsou nyní k nalezení, bylo nutno po nástupu nynějšího krajského hejtmána podniknout celou akci znovu.²¹ Výsledek opakovaného šetření byl jednoznačný: z nově pořizovaných poselních rejstříků, obsahujících přes čtyřicet záznamů, vyplývá, že nikdo z dotazovaných neměl k třetímu polešovickému jarmarku žádné připomínky.²²

Jako úplně poslední se z pěti adresátů, kteří dostali na jaře 1734 tribunální výzvu, ozval opat velehradského kláštera. Své písemné stanovisko, presentované u tribunálu 12. září 1737, formuloval jako vrchnostenský souhlas se žádostí Polešovic o třetí jarmark a dodal, že tento jarmark je

1734 und solle die allergnädigste abfordernde Gegenerinnerung des nechstens erstattet werden.“

¹⁹ Zpráva hradištského krajského hejtmána, k níž je hradištské podání spolu s poselními rejstříky přiloženo, je datována 3. května 1737 a u tribunálu presentována 6. května 1737. Poznávám, že data jednotlivých záznamů v poselním rejstříku pocházejí z konce července a z počátku srpna 1735, tedy z téže doby jako podání města Uh. Hradiště.

²⁰ V ostatních dotazovaných lokalitách kraje (ve Veselí nad Moravou, Bzenci, Kyjově, Žeravicích, Napajedlech, Uh. Brodě, Bojkovicích, Kunovicích, Uh. Ostrohu, Velké nad Veličkou a Strážnici) nebylo proti polešovickému třetímu jarmarku — jak ukazují záznamy v poselním rejstříku — žádných námitek.

²¹ Do roku 1736 je v německém brněnském titulárním kalendáři uváděn jako brněnský krajský hejtman Franz Casimir Freiherr von Morawetz, od roku 1737 Franz Xaver Anton Schubirz Freiherr von Chobinie. Schubirzovým substitutem, který je autorem zprávy, byl Josef Drahanowsky von Pientz.

²² Stanovisko k polešovické žádosti o třetí jarmark bylo zjišťováno jen v „dolní“ části brněnského kraje. I tak je však zřejmé, že řada míst zaznamenaných v poselním rejstříku byla od Polešovic vzdálena více než čtyři míle (tj. dnešních zhruba 45 kilometrů), např. město Brno, brněnské kláštery, Vyškov aj. Patrně se předpokládalo, že i vzdálenější „obyvatelé“ mohli mít poblíž Polešovic některé své statky.

městečku nanejvýš potřebný, že nemůže být na újmu ani klášteru ani nikomu jinému, a že proto plně doporučuje žádost svých poddaných ke kladnému vyřízení u nejvyšší instance. — Tribunál však nemohl být s takovou odpovědí spokojen. Podle pokynu z 1. března 1734 se měl totiž opat vyjádřit k celému obsahu polešovické supliky, tedy nejen k jarmarku, nýbrž i ke confirmaci polešovických privilegií. Proto se tribunál obrátil 22. května 1738 na opata znovu a vyzval jej, aby v tom smyslu své stanovisko doplnil. Opatova reakce byla překvapivá: v podání došlém tribunálu 18. července 1738 opat odmítl dát ke confirmaci polešovických privilegií vrchnostenský konsens, a to ze dvou důvodů. Za prvé proto, že polešovická privilegia pocházejí z doby před půldruhým stoletím, a proto neodpovídají panovníkovu nařízení ze 14. prosince 1731, kde je stanoveno, že poddanská města a městečka smějí ke confirmaci předkládat pouze privilegia získaná řádně až po poslední české revoltě,²³ a za druhé proto, že polešovičtí poddaní se v minulosti často své vrchnosti protivili, odvolávajíc se právě na svá privilegia,²⁴ a panovníkovo potvrzení těchto privilegií by je, jak prý ukazují špatné zkušenosti, mohlo podnítit a svést k vyvolávání nových nepokojů a k odporu proti vrchnosti. Polešovická privilegia by proto podle opatova mínění confirmována být neměla, a kladné vyřízení supliky by se mělo omezit jen na povolení třetího jarmarku.²⁵ Nicméně o půl roku později opat své odmítavé stanovisko odvolal. Došlo-li k tomu na zásah „shora“ nebo spíše na prosbu městečka, není z dochovaných pramenů zcela jasné. Ať tomu však již bylo jakkoli, 8. ledna 1739 sdělil opat tribunálu, že po zralejší úvaze si uvědomil, že spory vzniklé mezi klášterem a poddanými ze starých privilegií byly již dávno urovnány, a proto — poté co se mu dostalo od Polešovických slibu lepšího chování a větší poslušnosti — ustupuje od námitek proti confirmaci jejich privilegií.²⁶ Avšak ne dosti na tom. Zároveň se opat znovu horlivě přimluvil za třetí jarmark, označiv protest města Holešova za zcela bezpředmětný vzhledem k tomu, že Holešov je od Polešovic vzdálen dobrých pět mil, a nachází se tedy vně čtyřmilového okruhu těch, kdož měli být na své stanovisko k polešovickému jarmarku dotazováni. Nadto přiložil ke svému dopisu listinu,

²³ O tomto reskriptu viz v mé práci *Panovnícké confirmace*, zejm. v pozn. 33 k úvodu. Není zcela jasné, je-li revoltou míněno české stavovské povstání z let 1618—1620, nebo některá z pozdějších velkých poddanských bouří. Interpretace opatova („nach der letztverwichenen böhmischen Revoltirung“) by ukazovala na české povstání, ale formulace obsažená v reskriptu („vor der Zeit der vormaligen Unruhe“) připouští i jiný výklad.

²⁴ Již opat Greifenfels, který stál v čele kláštera v letech 1628—1650, si stěžoval, že Polešovičtí se už za předešlých opatů vyznačovali přímo vrozenou neposlušností. Srov. R. H u r t, *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě I* (Velehrad 1934), s. 267. O sporech, které měl klášter se svými poddanými o předbělohorská privilegia viz zejm. v II. díle H u r t o v ý c h *Dějín* (Velehrad 1938), s. 174—175.

²⁵ Vnucuje se otázka, proč opat nevyjádřil svůj postoj jasně už v atestaci z r. 1732 (viz výše), kterou formuloval tak neurčitě, že si ji Polešovičtí omylem vyložili jako vrchnostenský souhlas. (Přítom šlo v obou případech o téhož opata Josefa Malého.) Na tuto otázku nenacházíme v opatově podání žádnou odpověď. O nedůslednosti jeho stanoviska se ostatně za chvíli ještě znovu přesvědčíme.

²⁶ Tím ovšem opat odvolal vlastně jen druhý z důvodů, které v předchozím podání uvedl proti confirmaci. Důvod první (totiž fakt, že polešovická privilegia pocházejí z doby před rebelií) přešel nyní mlčením.

kterou si od Holešova vymohla polešovická delegace. V této listině, datované 27. září 1738, prohlašují purkmistr a rada města Holešova, že na prosbu dvou polešovických přísežných — Jakuba Vejtiska a Jiřího Trubeckého — přezkoumali své záporné stanovisko a dospěli k názoru, že k jarmarku v Holešově se třetí jarmark v Polešovicích, i když případně na stejný den, „k žádný zkáže a újmě nevztahuje, a to z příčiny tej, že málo aneb dokonce žádní lidé, jak handlovní, tak nehandlovní, zase z řečeného městečka Polešovic a ukoličních tam se nacházejících míst a měst sem na jarmark, ani z našeho města a ukoličních míst do Polešovic na jarmark nechodíjí a nepřicházíjí“.²⁷

Po odstranění překážek ze strany velehradského kláštera a města Holešova stál tedy kladnému vyřízení suppliky v cestě jen „nejslavnostnější protest“ Uherského Hradiště. Šlo nyní o to, zda jej podpoří, nebo odmítne královský tribunál. Když se kolegium tohoto nejvyššího moravského úřadu sešlo 20. listopadu 1739 na jedné ze svých pravidelných schůzí, aby kromě jiných věcí projednalo i dosavadní stav polešovické záležitosti,²⁸ uvědo-

²⁷ S holešovským jarmarkem je spojeno ještě další jednání, které se sice po vydání holešovské listiny z 27. září 1738 stalo vůči polešovickému jarmarku irrelevantním, ale o němž je nutno přece jen se aspoň v krátkosti zmínit. Vzhledem k nejasnostem týkajícím se doby konání jarmarku v Holešově (první, nebo druhé pondělí po sv. Václavu? — viz výše zprávu přerovského krajského hejtmana z května 1734) pojal tribunál podezření, že na druhé pondělí po sv. Václavu si jarmark přeložili Holešovští svévolně sami, a proto si 22. května 1738 vyžádal prostřednictvím přerovského krajského hejtmana předložení panovnické listiny, již byl Holešovu jarmark udělen. Ukázalo se, jak vyplývá z hejtmanovy zprávy z 12. července 1738, že ze čtyř výročních trhů, které se v Holešově konají, je město s to doložit písemně pouze jarmark čtvrtý, připadající na sv. Tomáše (21. prosince), a to majestátem Ferdinanda III. z 23. září 1650. Listinné doklady na předchozí tři jarmarky prý vzaly za své při švédských vpádech za třicetileté války. Jarmark, o nějž šlo, byl v pořadí třetí a doba jeho konání se prý dá doložit jen z titulárních kalendářů, z nichž český uvádí dobu konání správně (druhé pondělí po sv. Václavu), kdežto v německém prý je chyba. (V tom opakoval krajský hejtman vlastně to, co uvedl, jak víme, již před čtyřmi lety.) — Tribunální asesor rytíř Hotovec, který byl referentem v záležitosti související s polešovickou supplikou, si potom — během roku 1739 — dal práci se zjišťováním, jak tomu ve skutečnosti je. Prohlédl české i německé brněnské titulární kalendáře za posledních sto let a logickou dedukcí (s jejímiž podrobnostmi nechci čtenáře zatěžovat) dospěl k závěru, že v německém kalendáři je opravdu chyba a že k ní došlo při tisku kalendáře na rok 1709. Z asesorova podnětu pak tribunál uložil 20. listopadu 1739 brněnskému magistrátu, aby u tamějšího knihtiskaře zjednal nápravu v kalendářích pro příští léta. Téhož dne tribunál nařídil přerovskému krajskému hejtmanovi, aby městu Holešovu doporučil požádat panovníka o nové, dodatečně potvrzení svých prvních tří jarmarků. O těchto jarmarcích se sice majestát z r. 1650, jímž byl Holešovu udělen jarmark čtvrtý, zmiňuje, ale tak povšechně („abychom jim k prvnějším jejich ročním jarmarkům...“), že tribunál právem nemohl takovou zmínku považovat za dostatečný doklad.

²⁸ Viz v konvolutu sign. P 179 čtrnáctistránkový německý koncept referátu přípraveného asesorem Hotovcem pro tribunální sesi. Referát je nedatovaný. Že byl přednesen 20. listopadu, vyplývá ze zápisu v radním protokole tribunálu (Státní oblastní archiv v Brně, fond C 3, č. 96, sese z 20. 11. 1739) a zároveň z toho, že tímto datem jsou opatřeny tribunální přípisy, o jejichž vyhotovení bylo na základě referentova návrhu kolegiálně rozhodnuto. (Datum tribunálních písemností odpovídá totiž — stejně jako je tomu u písemností České dvorské kanceláře — datu meritorního rozhodnutí.) Referát pojednává také o věcech, s nimiž jsem v zájmu plynulosti výkladu seznámil čtenáře již v poznámce 27.

milo si s nelibostí, že někdejší hradištský krajský hejtman František Xaver Chorinský, svobodný pán z Ledské, se ve své zprávě z května 1737 omezil na pouhé předání protestu města Uh. Hradiště, ale že se vůbec ne-namáhal seznámit tribunál se svým vlastním míněním. Bylo proto rozhodnuto dotázat se na stanovisko nynějšího hradištského krajského hejtmana rytíře Františka Zikmunda Žalkovského ze Žalkovic. Jeho vyjádření došlo tribunálu 14. ledna 1740²⁹ a je z něho zřejmé, že hejtman považoval obavy uherskohradištských konšelů z odchodu městských řemeslníků do Polešovic za silně přehnané a že sám neviděl důvod, proč by nemohl být Polešovicím třetí jarmark udělen.

K hejtmanovu mínění se přiklonil i tribunál. Ve svém dobrozdání pro panovníka z 23. února 1740 napsal, že na protest uherskohradištské městské rady nelze brát zřetel, neboť by to bylo jak v rozporu s právy panovníka („contra jura majestatica“), jemuž přece nikdo nesmí předpisovat, komu má jarmark udělit, a komu ne, tak i v rozporu s právy stavů („contra jura statuum“), neboť řemeslníci se přece smějí usazovat i v panských městech, městečkách a jiných místech, a nemohou být nuceni sídlit jen v městech královských, jako například v Uherském Hradišti, které ostatně — jak tribunál dodává s jistým despektem — není příliš velkým ani lidnatým místem.³⁰ Na podporu třetího jarmarku v Polešovicích, které jsou — praví se v dobrozdání — vzdáleny od Uherského Hradiště dobrou jednu míli, tribunál dále připomněl, že v Kunovicích, jejichž vzdálenost od Uherského Hradiště činí necelé půl míle, se již odedávna konají dokonce čtyři jarmarky. Kromě vyvracení uherskohradištských námitek se tribunál ve svém dobrozdání zabýval i obsahem ostatních, nám již známých písemností, které z dosavadního jednání vzešly,³¹ a závěrem doporučil, aby Polešovicím bylo vyhověno jak ve věci jarmarku, tak i pokud jde o potvrzení privilegií.

Panovníký dvůr se se stanoviskem moravského tribunálu plně ztotožnil, a tak po osmi letech od podání suppliky obdrželo městečko Polešovice vy-touženou konfirmační listinu, vydanou císařem Karlem VI. ve Vídni 30. června 1740.³² Jsou v ní potvrzeny a doslovně inserovány listiny vydané velehradským klášteřem v r. 1507, 1545 a 1590 i listina Rudolfa II. z r. 1595³³ a kromě toho se v ní Polešovicím uděluje „k dobrému zvele-

²⁹ Datováno je v Uh. Hradišti 10. ledna 1740.

³⁰ Stejně tak prý směřuje proti zájmům stavů (míněna je především šlechta) to, co uvádí Uh. Hradiště ve věci pivního a vinného tácu, neboť kdyby prý se dalo Uh. Hradišti za pravdu, znamenalo by to, že šenkování piva a vína se nemá v panských městech, městečkách a obcích podporovat.

³¹ Opisy těchto přípisů pak tribunál přiložil k originálu svého dobrozdání odeslaného do Vídně, kam zároveň vrátil i originál polešovicke suppliky a jejich příloh.

³² Karlova konfirmační listina je psána česky. Její originál je dnes — podle informace dr. J. Čou p k a — neznámý; jediným známým textem je insert v konfirmaci Marie Terezie z 27. dubna 1747 (srov. pozn. 35).

³³ Viz seznam na začátku tohoto článku. Jak patrně, byly tři velehradské listiny inserovány samostatně, nikoli prostřednictvím vidimusu České dvorské kanceláře z r. 1596 (viz v seznamu sub B). Inserty jsou seřazeny důsledně chronologicky, nenásledují tedy za sebou v tom pořadí v jakém je přiložili k suplice Polešovičtí. K dispozici Karlovy konfirmační listiny je — podle návrhu moravského královského tribunálu — připojena obecná omezovací klauzule, která je obvyklá i v ostatních panovníčích konfirmacích té doby a která stanoví, že potvrzené

bení a zlepšení živnosti jich ponížene povyhládávající třetí jarmark roční (majíce my od náležitých míst dokonalou zprávu sobě učiněnou, že by takový žádnému z okolního susedstva ku překážce neb ukřácení nebyl) na požádanou druhou [sic!] pondělí po svatým Václavě ve všem na ten způsob, jakž jim svrchu podotknutý dva jarmarky uděleny jsou, s osmi dny pořád zběhlými, též frejunkem obyčejným . . .“

Za vlády Karlovy dcery Marie Terezie se Polešovičtí podrobili — podle pokynů obsažených v obecném nařízení panovnice z roku 1746³⁴ — novému konfirmačnímu řízení, které tentokrát proběhlo poměrně dosti rychle, neboť již 27. dubna 1747 je ve Vídni datována konfirmační listina, v níž Marie Terezie potvrdila Polešovicím konfirmaci svého otce z roku 1740, a to insertně, tedy v doslovném znění.³⁵ Z pramenů, které nám byly k dispozici,³⁶ vyplývá, že jednání bylo poměrně jednoduché, neboť podle příslušných předpisů doby tereziánské nevyžadovaly dvorské úřady žádná předběžná vyjádření a dobrozdání v těch případech, kdy se držitelé privilegií vykážali — a tak tomu bylo i u Polešovic — konfirmační listinou Karla VI.

Další revizně-konfirmační řízení se konalo po změně na trůně počátkem let osmdesátých. Aby splnili povinnost uloženou všem držitelům privilegií dvorským dekretem z 27. ledna 1781, jehož obsah byl na Moravě publikován guberniálním patentem z 9. února 1781,³⁷ předložili Polešovičtí někdy mezi 21. srpem a 19. zářím 1781 u dvora novou, tentokrát už německy stylizovanou žádost o konfirmaci. Přiložili k ní jednak ověřený opis tereziánské konfirmační listiny z roku 1747, jednak vrchnostenský souhlas podepsaný 1. srpna 1781 velehradským opatem Filipem Zurim.³⁸

listiny platí potud, pokud jejich obsah není v rozporu s právy panovníka, se zemským zřízením a s právy třetích osob a pokud jich jejich držitelé skutečně užívají. V našem případě má klauzule toto znění: „salvo jure nostro regio et cujuscumque tertii, tak jakž oni, Polešovští, v týchž nadání skutečným držení a užívání jsou a takové proti nynějším i budoucím našim ustanovením zemským necilejí.“

³⁴ O tomto nařízení viz V. Vašků, l. c., úvod.

³⁵ Tereziánská konfirmace je jazykově německá, insert listiny Karlovy je ovšem český. Originál není dnes znám; kancelářský opis je uložen v konvolutu P 179. Obecná omezovací klauzule tentokrát zní: „jedoch salvo jure regio, *dominicali* et cujuscumque tertii und insoweit besagter Markt Poleschowitz in derenselben usu et possessione ist, auch solche der jetzig- und künftigen Landesverfassung nicht entgegenstehen.“ Všimněme si, že ve srovnání s obdobnou klauzulí v konfirmaci Karlově je mezi právy, jimž nemají potvrzené listiny odporovat, uvedeno navíc právo vrchnosti.

³⁶ V guberniálním konvolutu P 179 jsou to text konfirmační listiny, dále originál intimačního reskriptu, jímž Marie Terezie uvědomila tribunál o udělení konfirmace, a konečně koncepty intimačních dekretálních misiv, jimiž tribunál sdělil obsah reskriptu velehradskému klášteru a hradištskému krajskému hejtmanovi. (Datum reskriptu je shodné s datem konfirmační listiny — 27. dubna 1747, jeho presentatum pochází však až ze 16. listopadu 1747; tribunální misivy jsou datovány 17. listopadu 1747.) V kartónu 583 z České dvorské kanceláře je to navíc hlavně konfirmační suplika z 28. března 1747.

³⁷ StOAB, fond D 15 (Finanční prokuratura), kartón 717.

³⁸ Suplika je nedatovaná a nemá ani presentatum. Terminus post quem jejího předložení je dán datem vidimační formule ověřeného opisu tereziánské konfirmace (21. srpna 1781), terminus ante quem pak datem, kdy panovnický dvůr (konkrétně Česko-rakouská dvorská kancelář) rozhodl o postoupení supliky moravskému

Z formulace konsensu je patrné, že jeho autor jej dával Polešovickým nerad. Především upozornil (podobně jako již v roce 1738 jeho předchůdce Josef Malý), že polešovické listiny z 16. století spadají svým vznikem do doby před „tuzemskými nepokoji“ („vor denen hierländigen Unruhen“), a proto prý jejich platnost již zanikla. Nadto nebyla prý od roku 1595 (tj. od vydání konfirmace Rudolfa II.) až do roku 1737 nikým potvrzena, naopak byla prý pozměněna, a to zčásti v důsledku změn v zemském zřízení, zčásti po oboustranné dohodě mezi vrchností a poddanými. V roce 1737 prý byla sice privilegia potvrzena, avšak šlo — zdůrazňuje opat — o potvrzení vylákané („erschlichene“) Polešovickými na nejvyšších místech bez vědomí vrchnosti. (Rok 1737 uvedl opat omylem, neboť tehdy nebylo, jak víme, jednání o konfirmaci polešovických privilegií ještě dokončeno. Zřejmě měl na mysli konfirmaci Marie Terezie z roku 1747, patrně si však neuvědomil, že již předtím získaly Polešovice konfirmaci od Karla VI. v roce 1740.³⁹) Na základě takto vylákané konfirmace pak prý Polešovičtí kromě jiných nepravostí (které opat vypočítává) zahájili u gubernia proti své vrchnosti proces, ten však v roce 1776 prohráli. To všechno by mohlo být — pokračuje opat — oprávněným důvodem k tomu, aby bylo Polešovickým další potvrzení jejich privilegií odmítnuto; nicméně však opat prý nechce městečku škodit a upírat mu to, čeho užívá oprávněně, a proto přece jen dává souhlas k podání konfirmační suppliky za předpokladu, že představení obce se postarají kromě jiného⁴⁰ o větší poslušnost polešovických podruhů při vykonávání robot přesně podle ustanovení robotního patentu (zřejmě z roku 1775), a s nekonkrétně formulovanou výhradou, kterou lze stručně resumovat tak, že konsens se vztahuje na polešovická privilegia potud, pokud jich obec skutečně užívá a pokud nejsou v rozporu se současným právním stavem a s dosavadními majetkovými právy vrchnosti.

Ode dvora byla suplika postoupena rozhodnutím z 19. září 1781 moravskému zemskému guberniu, kde byla presentována 25. září. O pět dnů později — 30. září 1781 — pověřilo gubernium hradištského krajského hejtmána (byl jím v této době Achatius svob. pán von Rebentisch), aby

guberniu (19. září 1781). — Ověřený opis tereziánské konfirmace vidímoval vídeňský veřejný notář Jindřich Jacobi. — Rozhodnutí dvora je napsáno na zadní straně suppliky; jde o tzv. dorsuální dvorský dekret.

³⁹ Ať se však tvrzení opata Zuriho o vylákání konfirmace bez vědomí vrchnosti mělo vztahovat na rok 1740, nebo na rok 1747, neodpovídalo skutečnosti. Na sklonku vlády Karla VI. přece, jak již víme, tehdejší opat Malý vrchnostenský souhlas po jistém váhání nakonec Polešovickým udělil. A pokud jde o konfirmační řízení za Marie Terezie, dochoval se originál vrchnostenského konsensu v písemnostech České dvorské kanceláře (v kartónu 583 z fondu ČDK Státního ústředního archivu v Praze) jako příloha k polešovické konfirmační supplice podané u dvora 28. března 1747. Konsens sám je datován již 19. listopadu 1746 a je zpečetěn a vlastnoručně podepsán opatem Malým a převorem Justem. (Za obstarání mikrofilmů z uvedeného kartónu 583 a za cenné informace o fondu Česká dvorská kancelář srdečně děkuji dr. Karlu Beránkovi.)

⁴⁰ Konkrétně se opat zmiňuje o náhradě škody, kterou Polešovičtí způsobili vrchnosti při přípravě konopí a která obnáší přes sto zlatých. Povinnost síť, sklizeť a dovážet do kláštera konopí, připravené k předení, uložil Polešovicím po roce 1630 opat Greifenfels jako trest za pokus o rebelii proti vrchnosti. (Srov. R. H u r t, l. c., I, s. 269.)

zjistil, jaký má na supliku názor vrchnost, tj. velehradský klášter. Bylo to ovšem pověření celkem zbytečné, vždyť svůj názor vyjádřil přece opat již ve svém konsensu. Proto také Filip Zuri v dopise krajskému hejtmanovi z 11. prosince 1781 nemohl než v podstatě opakovat své dřívější stanovisko (na něž se ostatně odvolal); učinil tak jen jinými slovy, z nichž však vysvítá jeho nechuť k Polešovickým ještě nepokrytěji než z konsensu.⁴¹ Vyjádření, které na pokyn gubernia připojil k opatovu dopisu hejtman von Rebentisch 15. prosince 1781, se s opatovým míněním zcela shoduje,⁴² a navíc se v něm uvádí přesné datum písemnosti, již byl v roce 1776 rozhodnut ve prospěch kláštera spor, o němž se povšechně zmínil opat již ve svém konsensu: podle hejtmanových údajů šlo o guberniální reces z 26. února 1776.⁴³

Po obdržení zprávy krajského hejtmana přikročilo gubernium k vypracování konečného dobrozdání a s datem 20. prosince 1781 je zaslalo do Vídně nejvyššímu česko-rakouskému kancléři hraběti Blümegeňovi.⁴⁴ Gubernium vzalo v úvahu (jak se v dobrozdání uvádí po reprodukci stanovisek opata a krajského hejtmana), že a) polešovické výsady se týkají soukromých [?] záležitostí obce a byly uděleny obci dřívějšími velehradskými opaty, b) byly potvrzeny Marií Terezií, c) opatovo tvrzení o vylákání [tereziánské?] konfirmace se nedá dobře prokázat. Vycházejíc z těchto premis, gubernium doporučilo, aby privilegia byla nyní znovu potvrzena. Zároveň však připojilo návrh, aby obvyklé znění omezovací klauzule⁴⁵ bylo rozšířeno o dodatek, že potvrzená privilegia platí potud, pokud nejsou v rozporu se zvláštními smlouvami, rozsudky a zejména s guberniálním recesem z 26. února 1776, jímž byla polešovická privilegia limitována hlavně ve věci robot.

Takto formulovaný návrh nebyl zcela v souladu se základními principy revizně-konfirmačního řízení doby josefínské. Doslovné potvrzování starých listin s pouhým připojením omezovací klauzule odpovídalo totiž praxi běžné za Karla VI. a za Marie Terezie, nikoli však směrnicím vydaným v roce 1781. Důsledné uplatňování těchto nových směrnic vyžadovalo,

⁴¹ Stěžoval si, že některé polešovické domkáře a podruhy nelze ani po dobrém ani po zlém a dokonce ani s pomocí příkazů krajského úřadu přimět k řádnému vykonávání robot, a dodal, že anulování některých starých svobod, udělených Polešovickým dřívějšími opaty, a také jejich špatné chování vůči vrchnosti by mělo Polešovické spíše odradit od vyžadování vrchnostenského souhlasu.

⁴² Hejtmanova zpráva došla guberniu 18. prosince 1781. Opatův dopis je k ní přiložen.

⁴³ Text recesu se mi zatím nepodařilo nalézt. Z toho, co uvádí krajský hejtman, pouze vyplývá, že recesem byla anulována některá ustanovení starých polešovických privilegií („die Abweichung von denen Handvesten in gewissen Fällen“). Ze šlo především o privilegia v robotních záležitostech, je zřejmé z guberniálního dobrozdání, o němž viz níže. — Se sporem, předcházejícím vydání recesu, zřejmě souvisí opatova stížnost z r. 1776, že nepokoje a neposlušnost mají v Polešovících své sídlo a že se zde stále udržuje zlomyslnost. (Srov. R. H u r t, l. c., II, s. 175 n.)

⁴⁴ Stejně jako tribunál za Karla VI., tak i nyní gubernium přiložilo ke svému dobrozdání opisy vyjádření hejtmanova i opatova a ovšem i originál polešovické supliky a jejích příloh. Z vyřizovacích poznámek na konceptě dobrozdání je zřejmé, že ačkoli má dobrozdání datum 20. prosince (tj. datum, kdy gubernium na svém zasedání rozhodlo, co má dobrozdání obsahovat), bylo expedováno až někdy po 29. prosinci, kdy byl vyhotoven čistopis.

⁴⁵ Její základní znění známe již z konfirmací Karla VI. a Marie Terezie.

aby úřady ve svých posudcích vyznačily zastaralé pasáže listin zcela konkrétně, tj. aby jejich znění doslovně citovaly nebo je podtrhly v přiložených ověřených opisech listin; důsledkem pak býval obyčejně návrh, aby závadné pasáže byly při inserování listin do josefínské konfirmace vynechány.⁴⁶ Bylo však nemálo případů, kdy úřady v rozporu s duchem nového způsobu posuzování starých privilegií daly přednost zastaralému, ale pohodlnějšímu postupu, jímž se svých úkolů zhostil jen formálně, aniž by skutečného cíle revizně-konfirmačního řízení vůbec dosáhly. S takovými občasnými recidivami starých karolinských a tereziánských praktik se lze setkat nejen u úřadů provinciálních, nýbrž i u institucí ústředních při panovníkové dvoře. Jen tak se mohlo stát, že i v polešovické záležitosti Česko-rakouská dvorská kancelář akceptovala guberniální dobrozdání bez jakýchkoli změn, vyhotovila a dala panovníkovi podepsat konfirmační listinu, v níž Josef II. 7. února 1782 potvrdil doslovné znění konfirmace tereziánské z roku 1747 včetně jejích insertů,⁴⁷ a to bez jakýchkoli vynechávek,⁴⁸ připojiv pouze omezovací klauzuli v tom znění, jak je navrhlo gubernium.⁴⁹

Polešovickým se josefínská konfirmace dostala do rukou ne dříve než až po uplynutí půl druhého roku ode dne svého data. Teprve 22. května 1783 došel guberniu z Vídně dvorský dekret se zprávou o udělení konfirmace, a následujícího dne vydalo gubernium pokyn hradištskému krajskému hejtmánovi, aby o této skutečnosti uvědomil městečko i vrchnost.⁵⁰

⁴⁶ Blíže o tom pojednávám v práci *Panovnické konfirmace*, obecně v úvodu, konkrétně v jednotlivých kapitolách.

⁴⁷ Originál josefínské konfirmace je dnes (podle laskavého sdělení dr. J. Čou p k a) neuvězněn; kancelářský opis je v konvolutu P 179. Konfirmace je německá, ale část insertu (karolinská konfirmace a listiny z 16. století) je ovšem česká.

⁴⁸ Kdyby konfirmace odpovídala základním principům josefínských směrnic o revizně-konfirmačním řízení, pak by musila být při inserování listiny z r. 1590 vynechána přinejmenším následující pasáž: „Od robot pak všech, které by koli se na dalekost cest neb díl k dvorům při klášteře, k rybníkám, rolím, k vinohradům a jiných koňských i pěších dotejkalo, od těch všech jich vysvobozujeme a tímto listem svobodna a prázdna činíme...“. Nadto — jak známo — poslední článek josefínského patentu o zrušení nevolnictví z 1. listopadu 1781 zdůrazňoval, že robotní povinnosti poddaných vůči vrchnostem zůstávají i nadále v platnosti; tím byla vlastně — aspoň v prvním období vlády Josefa II. — potvrzena ustanovení tereziánského robotního patentu z r. 1775.

⁴⁹ Doslova zní celá omezovací klauzule v josefínské konfirmaci takto: „jedoch salvo jure regio, dominicali et cujuscunque tertii und insoweit sie in derselben usu et possessione ist, auch solche der jetzig- oder künftigen Landesverfassung nicht entgegenstehen, dann insoweit sie durch besondere Verträge, Sentenzen, besonders aber durch den bei der Landesstelle untern 26. Febr. 1776 geschöpften Recess limitiret worden.“ (Část, kterou jsem podtrhl, je speciální dodatek navržený guberniem.)

⁵⁰ K tomu, co bylo v poznámce 14 řečeno o časovém intervalu mezi datem písemnosti a jejím expedováním, dodávám, že u konfirmačních listin býval interval ještě delší než u ostatních písemností. Hlavní příčina spočívala v tom, že k realizaci meritorního rozhodnutí, tedy k napsání listiny, se přikročilo teprve tehdy, až příjemce zaplatil taxu a ostatní kancelářské poplatky. Mnozí příjemci měli se zaplacením značné potíže; snažili se dosáhnout u dvora snížení předepsané částky, čímž se fyzické vyhotovení listiny jen dále odkládalo. Z dochovaného archívního materiálu, který nám byl k dispozici, se nedá zjistit, jak vysokou taxu musili zaplatit Polešovičtí, a není mi zatím známo, kolik činila u jiných poddanských měst a městeček. U klášterů se taxa v 18. století pohybovala v rozmezí od několika set až do tří tisíc zlatých.

DIE KONFIRMATIONEN DER PRIVILEGIEN DES MARKTES POLEŠOVICE IM 18. JAHRHUNDERT

Anfang der dreißiger Jahre des 18. Jh. wurde auf Beschluß Kaiser Karls VI. in Mähren eine ausgedehnte Revision der Urkundenprivilegien in Angriff genommen, deren Ziel es war, die veralteten und der geltenden Rechtsordnung nicht mehr entsprechenden Privilegien zu annullieren und hingegen solche Privilegien zu bestätigen, gegen deren Geltung keinerlei Einwände seitens des Landesherrn, bzw. anderer Personen und Institutionen bestanden. Die Privilegieninhaber wurden daher aufgefordert, den Landesherrn um die Bestätigung ihrer Privilegien zu ersuchen. Der Markt Polešovice (bei Uherské Hradiště), dem Kloster Velehrad untertan, legte sein Gesuch im Jahre 1732 der Böhmisches Hofkanzlei in Wien vor. Darin wurde der Landesherr gebeten, außer der Bestätigung von fünf älteren Urkunden aus dem 16. Jh. der Gemeinde auch das Recht zu erteilen, neben den zwei bereits stattfindenden jährlichen Jahrmärkten zusätzlich noch einen dritten veranstalten zu dürfen. Das Gesuch wurde vom Hof zur Beurteilung an das mährische königliche Tribunal weitergereicht. Nach langwierigen und komplizierten Verhandlungen, bei denen der Widerstand der Städte Holešov und Uherské Hradiště gegen den dritten Poleschowitzer Jahrmarkt überwunden sowie die Einwände des Welehrader Abtes gegen die alten Privilegien ausgeräumt werden mußten, empfahl das Tribunal schließlich, diesem Gesuch zu entsprechen. Auf Grund der Empfehlung des Tribunals stellte dann Karl VI. im Jahre 1740 die Konfirmationsurkunde aus, in der diesem Gesuch in vollem Umfang stattgegeben wurde. Eine ähnliche Konfirmationsurkunde wurde an Polešovice auch von Maria Theresia im Jahre 1747 ausgestellt. In der Regierungszeit Josefs II., in der die alten Privilegien erneut zu einer Revision vorgelegt werden mußten, wurden die Poleschowitzer Urkunden abermals bestätigt, wobei allerdings — auf Wunsch des Welehrader Abtes und auf Vorschlag des mährischen Landesguberniums — die Konfirmationsurkunde Josefs II. vom Jahre 1782 mit einer Klausel versehen wurde, die die Gültigkeit der bestätigten Privilegien zugunsten der Obrigkeit einschränkte, u. zw. in jenen Teilen, welche die Frondienstangelegenheiten betrafen.

Dieser Beitrag ist dem Andenken von Univ. Prof. František Jordán gewidmet, einem aus Polešovice Gebürtigen.

Übersetzt von *Jaromír Zeman*

